

## **SARMATIZMAS KAIP MYKOLO KLEOPO OGINSKIO PASAULĖJAUTA IR GYVENIMO BŪDAS**

Aptariamame kultūros genezės etape vyksta Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kultūros pavidalų transmisija ir jų sugražinimas į šiuolaikinę sociokultūrinę erdvę. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės egzistavimo laikotarpiu elitas vaidino lemiamą vaidmenį politikoje, ekonomikoje ir kultūroje. Ryškų pėdsaką dalies Europos valstybių politiniame ir kultūriname gyvenime paliko Mykolas Kleopas Oginskis. Jo politinė, ekonominė ir kūrybinė veikla tyrinėta tiek Baltarusijos, tiek ir užsienio mokslininkų. Tačiau „oginskianos“ tyrimuose iki šiol nėra kompleksinio žvilgsnio į šios neeilinės asmenybės pasaulėžiūrą, pasaulėjautą, jo pasaulio matymą. M. K. Oginskio gyvenimo ir kūrybos analizė rodo, jog didelės įtakos formuojantis jo vidiniam dvasiniam pasauliui turėjo sarmatizmo koncepcija, kuri pradėdant XVI a. tvirtai įsiliejo į feodalinę aristokratinę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės terpę. Sarmatiškoji koncepcija grindė senąją bajorijos kilmę, pabrėžė tokios kilmės kilmingumą ir, trečia, nulėmė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės aristokratijos vietą Europos didikų istorijoje.

Oginskių giminės atstovai, tarp jų ir Mykolas Kleopas, taip pat laikėsi šios teorijos. Save jie kildino iš Riurikaičių. Kunigaikščio Mykolo idealas visą gyvenimą buvo bajoras katalikas, karo metu narsiai kovojantis su Tėvynės priešais. Jis pats su ginklu rankose gynė savo Tėvynę. Iš pradžių – prieš Targovicos konfederacijos kariuomenę, o vėliau – Tado Kosciuškos sukilėlių kariuomenės sudėtyje.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikas, vadovaudamasis sarmatizmo teorija, taikos metu privalėjo rūpintis savo ūkio augimu. Sumanus šeimininkas buvo ir Mykolas Kleopas. Jis turėjo valdas Minsko ir Vilniaus

gubernijose, jam priklausė ir Zalesės dvaras, kuriame buvo sukurtas įspūdingas rūmų-parko kompleksas, svečių vadinamas „Šiaurės Atėnais“, taip pat pavyzdinis ūkis.

Sarmatizmo sekėjai privalėjo suteikti visokeriopą paramą neturtėliams. Kunigaikštis Mykolas Kleopas taip pat laikėsi šio principo. Yra žinoma, jog savo lėšomis jis pastatė namus vargšams ir įsteigė apygardinę mokyklą Molodečne. Kiekvienais metais rugpjūčio 15-ąją – kunigaikštienės Marijos de Neri vardinių dieną Zalesėje, oranžerijoje, būdavo padengiamas stalas dideliame būriui valstiečių.

Viena iš svarbiausių dvasinių sarmatizmo vertybių – religingumas. Religija, kaip specifinė vertybinių nuostatų sistema, užėmė svarias pozicijas kunigaikščio gyvenime. Taip moraliniame testamente savo sūnui Irenėjui jis nurodo pirmiausia būti krikščionimi.

Sarmatizmo ideologijos atstovų gyvenimo būdai būdingas dosnumas, ištaigingų, iškilmingų šeimos švenčių rengimas. „Šiaurės Atėnuose“ visada būdavo daug svečių. Įvairiu laiku ten svečiavosi imperatoriškojo teatro direktorius Osipas Kozlovskis, ispanų muzikantas Eskudero, italų kompozitorius D. Polijanis, A. Chodzko, dažnai tenai atvykdavo Vilniaus universiteto dėstytojai. Florencijoje pas M. K. Oginskį svečiavosi Adomas Mickevičius, mielai su kunigaikščiu žaisdavęs šachmatais.

Giminės kilmės teorija buvo dar vienas svarbus sarmatizmo elementas. Atstovavimas tam tikrai kilmingai giminei buvo būtina sąlyga įsilieti į aristokratijos luomą. Todėl kilmė, kaip viena esminių giminės vertybių, būdavo plačiai dokumentuojama. Tai pastebima ir M. K. Oginskio dokumentuose, dienoraščiuose, memuaruose, atsispindi genealoginiame medyje, protėvių portretuose. Yra žinoma, kad vienoje iš Zalesės rūmų salių buvo Oginskių giminės atstovų portretų galerija. Aukšta giminės kilmė privalėjo būti išreiškiama atitinkama simbolika, ją turėjo atspindėti apranga, jos spalvos, papuošalai, ginklai ir t. t. Herbas, kaip simbolis, taip pat atspindėjo giminės kunigaikštišką kilmę.

Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, galima tvirtinti, kad M. K. Oginskis priklausė tai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės privilegijuotos visuomenės daliai, kurios dvasinis pasaulis, vertybių sistema, kultūrinės nuostatos ir gyvenimo būdas rėmėsi sarmatizmo idėjomis, išreiškiamomis šiomis kategorijomis: kilmingumu, aristokratišku garbės kodeksu, religingumu, išsilavinimu, laisvės kaip vertybės samprata, valdžia ir įstatymu. Šie principai ir vertybės buvo giliai įsišakniję Mykolo Kleopo Oginskio savimonėje, o jų pagrindu formavosi jo pasaulėžiūra ir dvasinis pasaulis.

### Literatūra

B. Dundulis, Projektas atkurti Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę Rusijos imperijos sudėtyje (1811–1812 m.), *Istorija*, 1972, t. 13, sąs. 1.

C. I. Верамейчык, *Міхал Клеафас Агінскі, 1765–1833: прадкі, жыццё ў Залесці, нашчадкі (спроба храналогіі)*, Мінск, 2008.

P. Михельс, Социология политических партий в условиях демократии, *Диалог*, № 3, 1990, с. 13–28.

Г. Моска, Правящий класс, *Социологические исследования*, 1994, № 12, с. 97–117.

В. Парето, Трансформация демократии, *Западно-европейская социология XIX–начала XX веков*, Сост. В. П. Трошкина, Москва, 1996.